

Toimivat kuntoutuspalvelut ovat yksilön ja yhteiskunnan etu

Meillä on toteutettu kansallista valmistelua ja kehittämistyötä, jotka tulevat edistämään tarpeenmukaisten palvelujen piiriin pääsemistä, parantamaan palvelujen yhdenvertaista ja vaikuttavampaa toteutumista ja mahdollistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillintää. Näitä ovat ennen muuta sote-tiedon hyödyntämiseen, läpinäkyvyyteen ja vertailtavuuteen liittyvä kehittäminen. Tärkeää on ollut myös huomioida kiinnittäminen kuntien ja kuntayhtymien järjestämisvastuun tavoitteiden mukaiseen toteutumiseen sekä yhteistyön edellytysten parantaminen toiminnallista integraatiota edistämällä.

Kuntoutus toimii monissa tilanteissa suomalaisessa nykyjärjestelmässä hyvin. Näin ollen meidän ei ole tarpeellista toteuttaa kuntoutusjärjestelmää isoja perustavaa laatua olevia rakenteellisia muutoksia. Tiettyjä puutteita ja ongelmakohtia on tunnistettu Kuntoutuksen uudistamiskomitean työssä. Komitean ehdotuksia asioiden parantamiseksi on pääosin perusteltua edistää.

Tähän paperiin on koottu Kuntoutuksen toimialayhdistyksen (KTAY) näkemys niistä keskeisistä asioista, joita on tärkeä viedä eteenpäin alkavalla hallituskaudella.

- o *Parannetaan kuntoutuspalvelujen hyödyntämistä ja toteutumista tavoitteiden mukaisena osana kuntien ja kuntayhtymien järjestämisvastuulla olevan hoidon ja hoivan kokonaisuutta keskeisten kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotusten pohjalta.*

1. Lähtökohdaksi merkitykselliseen ja vertailukelpoiseen tietoon perustuva kuntoutuspalvelujen järjestäminen

Kunnat ja kuntayhtymät järjestävät kuntoutuspalveluja vajaalla miljardilla eurolla vuodessa. Ne tuottavat palvelut pääosin itse. Tietopohja tästä kokonaisuudesta on monin tavoin puutteellinen sekä epäyhtenäinen. Sen tiedämme, kuntoutuspalvelujen toteutumisessa on selviä kuntajärjestäjäkohtaisia eroja.

Kuntien ja kuntayhtymien järjestämisvastuusta tekee erityisen merkityksellisen se, ne vastaavat mm. ikääntyneiden kuntoutuspalveluista sekä sosiaalista osallisuutta edistävästä kuntoutuksesta (sis. mm. nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä kuntoutuspalveluja sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutusta ja vammaisten kuntoutuspalveluja). On nähtävissä, että kuntoutusmenot jatkavat vähintään historiallista 4 % vuosittaista kasvuvauhtia mm. väestön ikääntymisestä seuraavien kuntoutustarpeiden kasvusta johtuen.

Usealle kuntoutujalle kuntoutuspalvelut ovat yksi osa heidän palvelujen kokonaisuutta. Kuntoutuspalvelujen ollessa sidoksissa muihin palveluihin, ne toimivat eri sosiaali- ja terveydenhuollon osien rajapintojen yhdistäjänä. Jotta tätä kokonaisuutta on mahdollista ohjata ja johtaa sekä integroida ihmisten palveluja tavoitteellisesti, on järjestäjätaholla (ml. päättäjät) oltava käytössä tarpeenmukainen tietopohja asiakkaista, heidän palvelukäytöstä, kuntoutuksen suoritteista, kustannuksista, rajapintojen toiminnasta sekä eri tuottajien suoriutumisesta. Läpinäkyvyyden lisäksi ensisijaisen tärkeää on tietojen vertailukelpoisuus.

- o *Kuntoutuspalveluja ja -järjestelmää kehitettäessä keskitytään kuntajärjestelmän tämän hetkisen järjestämisvastuun ja palvelujen toteutumisen kehittämiseen.*
- o *Jatketaan uudistamista, joka tukee nyt kuntajärjestelmän kautta toteutuvien palvelujen yhdenvertaisuutta, saatavuutta, asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttavuutta sekä läpinäkyvyyden ja vertailtavuuden parantamista.*

2. Varmistetaan tarpeenmukaiset kuntoutuspalvelut ja kuntoutuksen rahoitus

Kela järjestää, rahoittaa, kehittää ja valvoo vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta, ammatillista kuntoutusta, kuntoutuspsykoterapiaa sekä harkinnanvaraista kuntoutusta. Kelalla on erityisen merkittävä rooli välittömään sairaanhoitoon liittymättömien kuntoutuspalvelujen järjestäjänä ja rahoittajana. Sillä on osaamista monista sellaisista kuntoutujaryhmistä ja palveluista, joiden järjestämis-, rahoitus- tai tuottamisvastuuta ei ole muilla tahoilla.

Kela ei tuota palveluja itse vaan kilpailuttaa yksityiset palveluntuottajat tuottamaan palvelut. Palveluntuottajilta edellytetään Kelan määrittelemien kuntoutuksen laatuvaatimusten täyttämistä. Laatuvaatimukset määritellään palvelukuvauksissa, jotka ovat osa Kelan ja palveluntuottajan välistä sopimusta. Huomattavalla osalla palveluista on standardit, joita Kela kehittää yhdessä tuottajien kanssa. Kela tarkastaa (auditoi) palveluntuottajia säännönmukaisesti sekä kerää tietoa palvelujen toteutumisesta tuottajilta ja palvelujen saajilta. Kela parantaa olemassa olevia ja kehittää uusia tarpeenmukaisia palveluja säännönmukaisilla prosesseilla. Kuntoutuksessa Kela on huomattava tutkimus- ja kehittämistoimenpiteiden toteuttaja.

- o *Vahvistetaan Kelan asemaa vaativan lääkinnällisen, ammatillisen ja harkinnanvaraisen kuntoutuksen sekä kuntoutuspsykoterapian järjestäjänä ja turvataan näin tarpeenmukaisten ja yhdenvertaisten kuntoutuspalvelujen saatavuutta ja toteutumista.*

3. Hyödynnetään olemassa oleva osaaminen ja uusiutumiskyky

Palvelujen järjestäjät ja heidän osaaminen ovat avainasemassa siinä, millaisia kuntoutuspalveluja ihmiset saavat. Osaava järjestäminen edistää tarpeenmukaisten, oikea-aikaisten ja riittävien kuntoutustoimenpiteiden toteutumista. Kuntoutuspalvelujen kokonaisuudesta yksityiset palveluntuottajat tuottavat jopa 60 prosenttia. Osaava tuottaminen saa aikaan vaikuttavuutta, kustannushyötyjä ja asiakaslähtöisyyttä.

Kuntoutuspalvelut toteutuvat yleensä ei kiireellisinä, ne on tuotteistettu tai tuotteistettavissa ja useille kuntoutujaryhmille mahdollisuus valita itse tuottaja ja luoda pidempikestoisia asiakassuhteita on iso merkitys. Vahvistetaan kuntoutujien palvelujen järjestämisessä palvelusetelin, julkisten hankintojen ja henkilökohtaisen budjetin mahdollisuuksia. Isoista haasteista selvitetään yhteistyöllä.

Tarpeenmukaisen kuntoutuksen toteutuminen ja oikea-aikaisuus edellyttää lainsäädännön kehittämistä. Pitkittyneistä ja vaativammista työkyvyn ja toimintakyvyn alentumista on haasteellisempaa palautua ja esimerkiksi pitkittyneet poissaolojaksot työelämästä vaikeuttavat tutkitusti työhön paluuta. Kun kuntoutustarve on todennettu terveydenhuolto- tai muussa järjestelmässä, yksilön tulee saada kohdennettuja, kuntoutujan tarpeet ja lähtökohdat huomioivia kuntoutuspalveluja.

- o *Varmistetaan kuntoutuspalvelujen tarpeenmukainen saatavuus toteuttamalla lainsäädäntöuudistukset, jotka takaavat kuntoutustarpeen arvioinnin sekä tarpeenmukaisten palveluiden toteutumisen.*

Lisätietoja:

Jarno Talvitie, asiantuntija: jarno.talvitie@hyvinvointiala.fi, puh. 050 569 5755

Raimo Kalliokoski, puheenjohtaja: raimo.kalliokoski@kuntke.fi, puh.

Kuntoutuksen toimialayhdistys toimii 15 keskeisen suomalaisen kuntoutuksen osaamiskeskuksen yhteistyöorganisaationa ja edustajana. Tarkoituksena on vaikuttaa kuntoutuksen toimialan yleisten ja yhteisten toimintaedellytysten turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Lisätietoja www.ktay.fi.